

ըրեքցն, չոր թաղը՝ հասարակական ան-
ողջնապատճիւնն է։

* *

Եւրօպական ազգերը առաջդիմում են
մին կերպ, իսկ մենք դեռ շարունակում
ենք ամեն կերպ փախել լուրջէն, ինչպէս
նր զիւղացին այդ անուն է, զեանի տակ
տոր թնայելով Սովետաժող լուրջն է դժանա-
ր կանոնները ամուր, շատ ամուր փա-
նելով արիւն ատողշարս և կեանքը պայ-
տաշանող Հառազդիմները, զէն-
կեանքից զէնքի լայնատան մեր հասարա-
կական անկիւղ զործք

Այն է պատմելու և առողջապատճիւնը՝

Բժ. Արսաւէն Շիւսան

զիւ խմբակցութեան, բանակցութեան վեր-
սկսելու համար Կեդրոնի խմբակցութեանը
իրաց այս վիճակին մէջ չէր կրնար նոր
փորձերու ենթարկուիլ:
Գարնանին Ֆիւրի տնտեսական պայտերու
յայտարարութեան մէջ, չնայ մէջ կերպի
յայտարարութեան խմբակցութեանն է
ցուցնելով ինքնակազմութեանը հրապարակ-
ութեանը և հաւանութեանը պատրաս-
տութեանը: Դիւր չորս շնորհակալութեանը բա-
ցարձակութեանը հաւանութեանը խմբակցութեանը
իրաց խմբակցութեանը հաւանութեանը
մերձակալութեանը փորձել երբեք չէ զգալով
ինքնակազմութեանը խմբակցութեանը հա-
ւանութեանը փորձել երբեք չէ զգալով
յայտարարութեանը փորձել երբեք չէ զգալով
յայտարարութեանը փորձել երբեք չէ զգալով

Մինչ մէջ կրկին իրարու դէմ այս
հրապարակութեանը կրկին, և երբ այս
բերանակցութեանը վերջը կը զարկանային, ան-
տիւն գործը կատարել, ընտրութեանները
կատարուելով հետզհետեւ:

Հիմա Կ. Պօլսոյ ընտրութեանները ալ կա-
տարուած են և թէ իրաւունքներու վրայ կը
խօսուի: Դաշնակցականները իրենց խաղը
խաղաղ են, քննադատութիւնը ազգը և իրենք
գործնական:

Եւ տակաւին մարդիկ կան... որոնք տա-
պալել կուզեն Արշալոյսին պատրաստելը, որ
քաղաքներու ունեցած էր ազգային մեծա-
մասնութեան անհաւատութեանը, որոնք
լիւթիւնը խարանդ հրապարակաւ, ի-
րենց ընթացքը բացատրելով «ապիկա-
րութեան» որ արդարեւ ճիշդ իրենց ար-
ժանիքն էր:

Չմոռնալ ըսելու սակայն թէ այս տեսակ
դատարմը պէտք ունի, կեդրոնին, ան-
կախիւնը, առանկալութեանը և այլ ոչ-
կառավարական խմբակցութեանները, որոնք
խառնած դաշնակցականաց վերջերս ցոյց
տուած վերադարձութեանն... կեդր. հա-
մերձակալական ոգին անթիւ չէին փակցնել
այդպիսի, դատաւարութեան համար հակա-
դաշնակցական ուն չարժանք:

Հիմա անոնք հասկցան թէ այդ համե-
բաշխութեանն էր, այդ լուծութեանը, վերջա-
րէն ընթացքը, ծանրախնայութեանը կեդրոնի
էին, յաջորդ տակէն շուրջ քաղցնելու և
ազգին շահերուն դէմ դաւալու ու դաւա-
ճանելու համար... Ի նպատակ իրենց ան-
հաւանութեանը շարունակելու:

Յ. Գ. Սրէյլ օմ. խորհրդարանին բա-
ցումը կատարուեցաւ Միենոյն պահուն
հասաւ նաև Դարբանիքի ամբակիման լու-
րը, որ մեծապէս արտաքին ըլլաւ և պաշ-
տօնը խնդրեց թիֆլիսցի յարժուութեան
տաք ապրելուն մէջ: Շոգանապային երթիկը
դարձած ըլլալով չեն գիտել թէ թղթայնու-
թեանները որ անտիճան կանոնադրութեանը
պիտի համայն ձեռնէ:

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՏԱՐՈՆԵՐԸ

Մուշ, 30 մարտ

Զուտ ազգ. ցարդիմ

Մեր օտարական հայրենակիցներէն շա-
տաւոր, մասնաւոր մեր պարտաւոր մշիցի
կարգաւորները կարգաւոր արգելի (մեր հա-
ճի ինկոյի) պատմութեանը, պիտի ան քա-
շին, պիտի լան, պիտի հառաչեն և պիտի
յիշեն Մուշ աշխարհի առաջին զարնէն, ա-
նոր մեծը ու կենարար զեփեփուր և անոր
անուշ հոգն ու չարը և պիտի կրկնեն՝
Մուշ արեւը մշուշ է, լոյս...
Քաւ հոգն ու չար սնուշ է, լոյս...
Ու թերեւս անկից ինչոյ զի մըն ալ զիս
մեղադրեն թէ ինչեւ ինչու վրէժնուր կամ
առաջնորդարանի ու ազգ. գործերու մա-
սին չեն գրել:

Այս անգամ այդ մեղադրանքին չենթա-
կուելու համար, պիտի շնամու կարգ մը
հակերձ սեղնութեանները տալ նախ Մուշ
առաջնորդարանին շուրջ:

Վանքերու մէջ բոք կայ, բոք. չնք կա-
րող մտնելով, միայնակական արեւըները
առաջով չեն կանխար ոչ մի աշխարհական
միջամտութեան և Մուշ առաջնորդարանը
ու նորիս ազգ. պատրիարքարանի անգործ
էին խոսք հասկցնելու մեր կուսակցութեան
հանրապետական փոխանորդներուն:

Մեր ազգ. առաջնորդարանը իսկական
ժողովրդական տուն է, ուր ամենամանջան
խորհրդները մինչ և ամենաբարձր մեղա-
դան: Այժմէնուհետ ունեցող խորհրդներն
ու արեւ քառասուն շահանութեանները, օմ. պարտաւոր անոնք, ընտրական
պայքարը չալ զինուորականութեան խորհրդ
գարնէն է մեր առաջնորդարանի քաղցնելը
հիմնադրութեանը, իսկ այլիք քառասունից
կիցիւրը նաև և քրօնական անտիւն:

Չալ ժողովուրդը մեծ պայքար աղ ու հոգի,
արթնելով, ծովապատեման մէջ է, իսկ մեր
այլիք քառասունից շահանութեանները քե-
կիւր կը թողնան: Անոնք մէջ աչքառու է
այժմ Աղան զիւրի տէր-Ղանը երեսուսարդ
քառասունի քրօնական միջադէպը, որ
պարտաւոր կը կրկնուի զերթէ ամեն
տարուայ փետր. ամսուն 25-ը որ փետրուար
ամսուն կը տօնուի մեր բարեկեցութեան, որ
այլ կերպ կը կոչուի «Արեւաթող»:

Չանցնելու խիստ ուժեղ և աղմկալի բողո-
քաբող մը կը մեղադրեն տէր-Ղանին, թէ
զիւրեղեցի էր ինչով կոչու չեն գործ և ունե-
ցիւր, և խնդիրը այն ատորհան ծանր է, որ
քիչ կը մնայ եղբի մարդ պայտերի գիւղի
մէջ:

Առաջնորդարանի քննութեան քննութեան
վրայ կը կատարէ մարդիկ զիւր զրկելով,
մարդիկ ըսելով տարով և այլիւ է մեր շնոր-
հունակ կրօնական ժողովը, հակառակ կնոյ
խոստովանութեաններուն և յայտնի բողոք-
ներուն, կուսակցական և խնամական ճիշ-
ունեցնելու տակ տէրութիւնը բողոքովն ան-
մեղ արդուն հաշակեց: «Ձեզմէ ան-
մեղ թող քալ ձեզ» գուրջ մտածեցին
մշկներին և տուին այդ բարի վճիռը այդ
քառասունի համար:

Եւ սակայն առաջնորդը ինք անձամբ
վերահասու ըլլալով կնոյ խոստովանութեան
և ամենանոյ գիւղի խաղաղութեանը նկա-
տի անտիւն՝ վճեց իր veto-ն զիս այդ
գործի վրայ և վարչական եղանակով այդ
քառասունի աքսորել Մուշ վանքերէն մե-
կուռ մէջ, անպարման ժամանակով Միւսն
գամայն կը լսենք, որ առաջնորդը այդ տե-
սակ շատ փառանքի հաւանութեանը գիտած է
ազգ. պատրիարքարանին Կ. Պօլսոյ կրօն-
ական ժողովին, որ այլիք քառասունից թոյ-
լատուի կրկնամտութեան և կամ թողուլ
ժողովուրդը և քաղաքի վանք, թէ և ճշտուն
կողմի շար քան զտալին:

Որքան պիտի ազնուանայ մեր ժողո-
վուրդը եկեղեցական այս նախապաշար-
մունքներու վերադարձով: «Այս է ամուս-
նանալ քան զինուրդ»:

Մեր վարչական ժողովները եւ ու զե-
վիճակի մէջ են ընտրական պայքարի մե-
սին:

Մեր Արեւմտափայլ ուսումնական խոր-
հուրդն ալ հոկտեմբերական առաջին ժողովին
խոսող յաջորդեցաւ փետրուարի վերջին
կերպով ժողովի մը համար մեծամասնու-
թեանը գոյացնել և իբր նոր ծրագրել չալ
Միացեալ Ընդ. նախախիթարանի ծրագրի
արտադրել և խորհրդակցել քանի մը օր-
նակ հանդիպել վարժարան ունեցող զիւր-
րու վրայ բաժնի: Մեր պարուն ուղեցոյց-
ները յոյն յայտնի ատենագրութեանն նման
հետեւի ատենը գիտած՝ իրենց առջևի հորի
մէջ են ինկած: Օրինակ՝ կարեւորուէ և
Սելիանց Ազգայնական անդալիստ վար-
ժարանը և թաղային Տէր-Թողիկեան թըմ-
բոցները:

Առաջմէ այսպիսով:

Մեր երկրի ներկայ իրականութիւնը
տխուր է և սե:

Տարօնքի

ՆԵՐՓԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

«ՄՇԱԿԻ» 60ԲԵԼՆԵԿԻ ՇՈՒՐՁԸ

(Նամակ խմբակցութեան)

Թիֆլիս, 20 ապրիլ

«Մշակի» 40-ամակի տնտեսական
Ծառակական Յանձնաժողովը արմատը պա-
տի ունի իր խորին շնորհակալութեանը
յայտնել 1) պ. Աստուածատուր Աղաման-
ցին, որ Աղամանցի ուղարկել է մի հա-
րկուր (100) ր. յօդուք Մշակին հրատարա-
կութեան ապահովութեան ֆոնդի և 2)
պ. Կարապետ Տէր-Զաքարեանին, որ Նիւ-
Յի-Սոլոգորոյից ուղարկել է ամսն (10) ր.
նորին նպատակով:

Փոխնախագահներ Յանձնաժողովի

Յովհ. Սպարկաւան

Իմէյ. Բ. Նաւասարդեան

Աղապ Սիւրան

Բարաւուր. Ստ. Մալխասեանց

«ՍՊԻՏԱԿ ԵՄԱԿԻ» ՏՈՒՆ ԹԻՖԼԻՍԻՄ

Երէկ «Սպարկալ Մալի» օրը Թիֆլիսը

ստացիլ էր տնտեսական կրթարանից

Ինչ նախընթաց օրվանից սկսել էին
կրթականը և այլ ժամանակաւոր շինու-
թեանները տեղադրել աշխատանքները քա-
ղաքի աշխ. ընկող փողոցներում և հրա-
պարակներում:

«Սպարկալ Մալի» օրը վաղ ռուսու-
կանց սկսելից ծաղիկ վաճառումը:

Երկուստաւոր և օրերուներ, տիկնայք և
ուսանողները դաժանութեանը և ծաղիկնե-
րով իր կողմերը ձեռնարկին շրջում էին
անկէ տեղ և քաղաքացիներն առաւարդում
«Սպարկալ Մալի» գնել:

Եւ ի պատիւ քաղաքի աղքատակու-
թեան, պիտի վկայենք, որ ամենքը, ծեր
ու երիտասարդ՝ աղքատ ու հարուստ, կին
թէ տղամարդ, ամենքը էլ իրանց բարեկա-
կան պարքին էին համարում իրանց արդա-
րուրդ լուսնի նման զինուորականները և մի
ծաղիկ գնելով՝ ամբողջը այն կրթին:

(Անդաշտ) եղանակ այնպիսին էր, որոնք
խորը դաժանութեանը նախաբանը կրկին
կրթականը մօտ և հրապարակներում
մերթ լնդ մեթ շտապում էին քաղաքի
պարտականութիւնը փողոցները հրաժարու-
թեանը:

Շատ անկէ և խնամութեանը զարգացում
էին դրօշակներով, զարգացում և բուսական
պարգարաններով ծաղիկ խոսող քաղաքի
փողոցներում տեղի ունեցաւ ծաղիկներով
և բայերով զարգացում կատարել և աւտո-
մօրիկները հաղթական կրթին:

Մի քան միայն լուս չեղաւ, որ թէ առա-
ւօրը վաղ և թէ ճաշի մօտերը անքնե Ե-
կաւ, օրից փողոցները գինեւորեցին և մա-

սամբ արգելք եղաւ օրվայ հանդէսի կատա-
րելալ շաղկապները:

Սակայն, ընդհանուր առմամբ, «Սպարկալ
Մալի» տօնը մի ինչ-որ անբացատրելի, վե-
զապաշտեցիլ էր համայնում ամենքին: Ինչ
մինչև ուշ գիշեր ծաղիկները վաճառումը շա-
տաւարակում էր ամենքին, քաղաքի բո-
լոր անկենդանութեան և հասարակական հաս-
տատութեաններում:

Երէկ երեկոյեան ժողովրդական Տանը,
Նախաօլիպի ժողովրդական թատրոնում,
Կայսերական Կովկասեան Բժշկական Ընկե-
րութեան շէնքում կարգաւորեցին դասախո-
սութեանները ուսանողները, հայերէն, վրա-
ցերէն և թուրքերէն լեզուներով, որոնց
մէջ շուրջվում էին թուրքախոս դէմ կուս-
լու միջոցները: Բժ. Արտաշէս Շխա-
նը այդ օրվայ առիթով աղաքներ էր թո-
քախոս դէմ մաքառելու միջոցները մասին
մի գրողի հայերէն և ուսանողները լեզու-
նով, որը վաճառում էր քաղաքի բո-
լոր տեղերում: Յարգելի բժիշկի այդ զգույ-
րի զուտ արդիւնքը յատկացում է թուրքախ-
ոս դէմ Մաքառող Կովկ. Ընկ. օգտին
Բազմաթիւ այցելուներ ունեցաւ այդ օրը
Տ. Նախաօլիպի Գերական-Գիտախոսական
Սպարկ, ուր երեկոյեան կայացաւ սովո-
րական jour fixe-ը, նուիրում այդ օրվայ
նշանակութեանը Բժ. Ա. Շխանի դասա-
խոսութեան խոսող, տեղի ունեցաւ դրական-
բաժնական բաժնի:

Քաղաքում այդ օրը բաժնակում էին
ճիւղաւոր տեղական լեզուներով բազմաթիւ
թուրքախոսներ, որոնց մէջ համարում կերպով
բացատրում էր որ թուրքախոս բաժնի հի-
ւանդութեան է և կարելի է նրա դէմ մա-
քառել:

ԳԻՒՄԱՏԵՍԵՍԱԿԱՆ ՇՈՒՐՁԱՆԴԷՍ

Թեմիւր-Նան-Շուրա, 18 ապրիլ

Ինչպէս զրկել էի զիւրաւանտեսական ցու-
ցանադէս մասին, որ պիտի բացվի վաղը
ապրիլի 19-ին, այդ առիթով արդէն հար-
կաւոր նախապատրաստութեանները տեսնու-
ւած են:

Տնայնագործական, շինարարական, կաթ-
նատնտեսական, մեղրաբուծական և մետաք-
սաղործական բաժնիները համար յատկաց-
ւած է քաղաքային ժողովրդական տան
ընդարձակ շէնքերում, որտեղ ամեն ինչ
սխառնատեսական կերպով կարգաւորում
է: Տնայնագործական բաժնում աչքի են
ընկնում հաղթական ամբարաններ:

Ժողովրդական տան առաջ, մի առաւարակ
տեղի ուր պատած է տախտակի ցանկա-
պատով, կազմում են զիւրաւանտեսական և
անասնաբուծական բաժնիները, որտեղ ընդ-
ված են զիւրաւանտեսական դասախոսութեան
նշաններ և գործիքներ, այլ և մի քանի
տեսակի եղջերաւոր անասուններ՝ կովեր,
կոնքեր, հորթեր, նաև ձիեր և այլն:

Այդ առիթով երէկ տեղի ժամանեցին
յայտնի զիւրաւանտեսներ՝ Ա. Բալան-
թար և Փերսանի, Նոյնպէս և Զա-
ռաֆեան, Մարգարեան և Թամաշեան,
որոնք իրանց մասնաւորութեան վերա-
բերեալ դասախոսութեանները կուսանող: Տե-
ղիս քաղաքային և բնակական պարգեւ-
րից թիւով 12—15 աշակերտներ, որոնք կա-
մենում են սովորել զիւրաւանտեսական
գիտութեանը, մտել են գործնական փոր-
ձեր անկում:

Ա. Բալանթարը անասնաբուծական,
կաթնատնտեսական և թուրքաբուծութեան
վերաբերեալ դասախոսութեանները է ունե-
նալու քաղաքային տեղում:

Յուրաքանչեւին ստացւում է մօտ 4—5
հազար մարդ կատարելութեան կողմից
կարգաւորում է շրջանում գտնուող ամեն
մի զիւրեղց պալ ամուսնային 15—25 հոգի:

Հիւրանկարներ լցվում են արդարեւ
զարկի եկող հետաքրքիր զինուորական զին-
ձառով հասանալիանքին կրտական միջոց-
ները սովորական անկիւնը բարձրանաւ:
Քաղաքի մի քանակով շարժում մէջ
է. ցուցանանքներ կարծես կենդանութեան
է տեղի տեղին թիւում կենդանի:
Այս քանի օրը քաղաքի ընդհանուր կար-
գապատեմանը օրինակելի է:

Բարեկարգաբար կառնակները նպատա-
ցուցիչ են:

Ար. Աս:

ՆՈՐԱ-ԿԱՌՈՂԻՆՈՐ

Մշակելու 67-ում մեր յայտնի հրապա-
րակաւոր Գ. Չալաւանը «Ամենայն Հա-
յոց Կաթնորդար» վերնաբերով յորդանի
մէջ մասնաւորեց անկող հանդիսեալ Մա-
կար կաթնորդարի օրինակական պատմութեան
վրայ կոչ է անում ճալ ազգին և նորահաս
տառ Կաթնորդար Սուրենյանի մոտա-
նակաւոր և ազգին յորդանում է Կարծի-
թէ Սուրենյան արգասալ այլ ևս չէ կոչ իր
անցնալով, գործերով, նա մուտաւ, դրաց
մեղ համար և այժմ ազգին հանդէպ յանդի-
ման կարգում է Գերդ Մ. ուսում էլ, որ
պէտք է մօտենալ, շրջապատել Կաթնորդա-
րին, սերելով աշակերտ նրան, Կաթնորդարին,
որից ազգը պապում է գործի, կարեկցու-
թեան, դարման ազգի ծով վերջերին, ցա-
ւերին, գործերին և այլն:

Նոր իմաստով էլ յորդան է կարգում ազ-
գին «Հեղինակ» շարաններով խմբակ-
րու (տե՛ս «Հեղինակ» ապրիլի 3, և 13) և
զարգնալ մասնաւորեց է անում Մակար Ա-
րի կաթնորդարութեան վրայ:

Եւ միանում են «Մշակի» խմբագրու-

թեան կարծիքին, որ ճալ ազգը, մասնաւոր
առաջնորդութեանը, կաթնորդարից չէ պիտի
պապել իր ցանկերին դարման, այլ ինքը
պէտք է առաջարկել ուսումով, կուսակա-
րական և բարձրական բարձր ընդունակու-
թեաններով, յատկութեաններով և ուսուց-
հոր պետութեան հովանաւորութեան տակ
խաղաղ և ապահով զարգանայ իսկ յանձն
Սուրենյան կաթնորդարի տեղ, թէ Սուրե-
նյան արգասալ մուտա զնաց իրան ան-
ցնալով (քայց չէ որ անցնալ է մեծ զգա-
ւական ինքնաւարտ արժանաւորութեանը
որդուելու համար), այլ կը նշանակէ նման-
վել այն մարդկանց, որոնք խոստովանում
քնում են, դարձնելով հրաշքեր տեսնում.
ընդհակառակը Սուրենյանը ինքը կայ նոյ-
նութեանը իրան անտեսանալի անշնչի
անցնալով և այժմ կանգնած է ուսուսա-
լութեան առաջ մտել խորը դէմքով:

Հանգուցեալ Մակար կաթնորդարը, իր հա-
շակաւոր վարչականութեանը, նուրբ քաղա-
քականութեանը, հաստատ ընտրութեանը,
ընդհանր ընտրութեանը օրինակ ինչի այս
դէպքում չէ կարող Գ. Չալաւանը զը-
րում է. թէ էլ միմեծին աթուր ունի իր մէջ
մի ոյժ, արտաւորող, բարձրացնող, զե-
ղիցնալով և անդամակցելով, քայց մեր
թերահաստ օրերում հարկ թէ կարելի
լինի այդպէս հրաշագործութեան սպասել
այժման էլ միմեծում:

Ինչ Գ. Չալաւանը, եւ երկրիսմը և
նման օպտիմիստները գտն են Սուրենյանի
երկու անգամայն տեղակալութեանը և
գտնում են, որ այդ տեղակալութեանը եղել
է ընդհանուր, պէտք է ենթադրել, որ նը-
րանք գտն կը լինին և Սուրենյանի կաթն-
գիւղիցնալութեանը...

Հայր Երզնկեանը ասում է, թէ Կաթնոր-
դար անցնալով և ընտրութեան պայքարը
պատմութեանն է պատմութեանը քայց չէ որ
այդ պատմութեանն էր ժողովրդի համար է
գրում և նա, այդ աչք ծաղկող պատմու-
թեանը, տեղի արժեք ունի այն ժամանակ
երբ ժողովուրդը դեռ ինքն է այդ պատ-
մութեան կենդանի վիճակ:

Զէ, թողնենք յուսալարութեանը:

Լուս Վարդեան

Գեղարք, 11 ապրիլ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կովկասի Փոխարքան այսօր մեկնելով
Թիֆլիսից, ճանապարհին կանգ կունէ Պետ-
րօվի կայարանում, որտեղից կերթայ
Թիֆլիս Նան-Շուրա, Կաղաքային շրջանային
ցուցանանքները դիտելու նպատակով:

